


A pig is in the center, a duck is on the right, and a fish is at the top right. The pig is pink with a curly tail. The duck is white with a yellow beak and wings. The fish is blue with a smiling face.

Konrad Lorenz

**ZHOVÁRAL SA
S DOBYTKOM,
V TÁKMI
A RYBAMI**

A duck is in the center, a pig is at the bottom, and a fish is on the right. The duck is white with a yellow beak and wings. The pig is pink with a curly tail. The fish is blue with a smiling face.

premedia

premedia

Konrad Lorenz

**ZHOVÁRAL SA
S DOBYTKOM,
V TÁKMI
A RYBAMI**

premeda

Preklad tohto diela bol podporený aj grantom Goetheho inštitútu,
financovaným nemeckým ministerstvom zahraničných vecí.



582 SZA podporila vydanie tejto knihy

Konrad Lorenz

ZHOVÁRAL SA S DOBYTKOM, VTÁKMI A RYBAMI

Prvé vydanie

www.premedia.sk

„Er redete mit dem Vieh, den Vögeln und den Fischen“

First published by Verlag Dr. Borotha Schoeler, Vienna, 1963

© 1983 Deutscher Taschenbuch Verlag, Munich/Germany

Lic.: Agentur Dr. Ivana Beil, Schollstr. 1, D-69469 Weinheim

www.dtv.de

Preklad © Paulína Šedíková Čuhová, 2015

Obálka © Martin Mistrík (www.zelenaluka.sk)

Slovenské vydanie © Premedia, 2015

ISBN 978-80-8159-270-6

O VÝROBNÝCH CHYBÁCH

Kajúcny predslov k druhému vydaniu pôvodného vydania

My, to znamená autor, ktorý doteraz nenapísal žiadnu knihu, vydavateľka, ktorá je vlastne právničkou a v druhom rade kníhtlačiarokou a ešte nikdy nevydala žiadnu knihu, no a napokon lektor, ktorý má toho síce veľa za ušami, ale je jediný literárny „profesionál“ medzi nami troma, ktorí jedného príjemného večera minulý rok diskutovali o zlých a dobrých knihách o zvieratách a rozhodli sa spraviť túto knižočku. Na náš výtvor sme skutočne hrdí, no nechceme tajiť, že má niekoľko chýb.

Tak napríklad hneď samotný názov: „Zhováral sa s dobytkom, vtákmi a rybami“! Dá sa zrejme aj nesprávne pochopiť, lebo jeden z mojich čitateľov mi napísal, že knihu, vianočný darček, takmer odložil, lebo mu z názvu nebolo vôbec jasné, do ktorej kategórie oslovených by mal sám seba zaradiť.

Potom tá záležitosť s názvom štvrtej kapitoly „Tri dravce v akváriu“. Kto si ich presne spočíta, zistí, že sú iba dva, larva potápnika širokého a vážky. Tretieho dravca, štuku, lektor vyškrtol, lebo bol prídlhý (štuka, nie lektor). Názov kapitoly však nezmenil, a preto v ňom ostalo o jedného dravca menej. Obával som sa hrozných následkov. Našťastie si túto chybu všimol len jeden jediný čitateľ: učenec široko-ďaleko známy svojou dôkladnosťou.

A je tu aj tá strašná historka s chrčkami zlatými, ktoré vraj možno nechať voľne pobehovať po izbe, lebo – podľa knihy – nič neohlodajú a nikam nevyvezú. Šípil som niečo zlé, keď som bezprostredne potom, ako šla naša knižka do tlače, našiel jedno hniezdo chrčka zlatého *na* vysokej skrini z čias Márie Terézie a jedno *vo* fascikli s listami. Starý tučný škrečok zisťoval, že papier je znamenitý materiál, ktorý sa hodí na tvorbu hniezda, a vytvoril úžasnú techniku vzpierania nohami, takže sa mu podarilo vyliezť medzi skriňou a stenou. Napokon si do zväzku listov vyhlodal okrúhlu dutinu a takto získanou papierovou vlnou si útulne zariadil hniezdočko. Z listov, čo boli uložené v prostriedku fascikla, zostalo len čosi ako rám; smerom von sa okrúhle diery zmenšovali – v krivke, ktorú poľahky môže skonštruovať nielen zememerač – a neporušené ostali len prvé a posledné listy. Listy z okruhu mojich milých čitateľov, ktorí po niekoľkých pre mňa lichotivých poznámkach, týkajúcich sa všeobecnej hodnoty knihy, prechádzajú na kapitolu o chrčkoch zlatých, odkladám okamžite nabok: viem, čo teraz príde! Sám som chrčky vykázal späť do klietok, nie pre fascikel s listami – dovtedy ozaj nič iné nezožrali – ale preto, lebo by ohrozili stepnú myš skákavú, ktorá od istého času voľne nažíva u mňa v izbe. Žiaľ, moja žena pri poslednom „veľkom upratovaní“ našla v hniezde spomínaného hlodavca ako veľmi inkriminujúce corpora delicti červenú a modrú vlnu z koberca (z veľkého perzského koberca s pôvodne tmavozelenými, medzičasom jasno žltkasto-zelenými bodkami: porovnaj stranu 14). A tak bude musieť z mojej izby odísť buď

koberec alebo myš, ešte mi nie je celkom jasné, ktorý z nich to bude.

Napokon som sa práve v posledných dňoch nahneval pre akvárium tak, že mi názov druhej kapitoly „Niečo, čo nenarobí žiadnu škodu: akvárium“ príde priam poburujúci. Nedávno totiž v noci puklo na stolitrovej nádrži sklo, takže zatopilo izbu a predvčerom o piatej ráno vypovedali naraz službu všetky moje tri vetracie pumpy. Kým sa aspoň jedna opravila, bojoval som sedem hodín s pumpami ako o život, aby sa nezadusili početné mláďatá nedospelých cichlíd (*Etroplus maculatus*). V mojej knihe bolo síce dosť dôrazných varovaní, že nemožno napchať do jednej nádrže príliš veľa rýb, rozhodne nie viac, ako to zodpovedá biologickej rovnováhe akvária. V onej nádrži bolo, žiaľ, okolo tristo maličkých etropluskov, ktoré merali dva až tri centimetre, a malo ich tam byť najvyšš tak tridsať. Tak práca s opravovaním púmp ponúkala niekoľko paralel s prácou chirurga, ktorý bojuje so silne krváčajúcou, ale neviditeľnou cievou. Ale zajtra, to prisahám, odsuniem nadpočetné rybie detúrence do rôznych viedenských predajní s okrasnými rybičkami.

Po všetkých tých skúsenostiach s názvami kapitol som bol taký nazlostný, že som si zadovážil dve pinky obyčajné, lebo deviata kapitola sa volá „Nie aby ste si zadovážili pinku“. Sú to dve zlatučké mláďatká, ktoré vychovala moja spolupracovníčka, dr. Ilse Prechtlová-Gillesová, aby mohla experimentálne pracovať s zobravými reakciami mladých spevavých vtákov. Zatiaľ sú vtáčence rozkošne krotké a veľmi milé. To na útechu

tým milovníkom vtákov medzi mojimi čitateľmi, ktorí mi na obranu pinky obyčajnej napísali vyčítavé listy!

Napriek tomu je vlastne všetko, čo je v knihe napísané, predsa len pravda – vzaté relatívne. Teda nechajme to najust presne tak, ako si to možno prečítať v prvom vydaní.* Samozrejme, dnes by sa už niektoré vety nedali napísať – húštiny sú vyklčované, polia zamorené, stav nášho vtáctva ohrozený. Preto by už dnes nemal nik napríklad vybrať vtáčatko z hniezda.

* okrem počtu dravcov (poznámka lektora)

PREDSLOV

*Čo v hneve vykonal som,
v noci do krásy rozrástlo sa síce,
ráno však zmizlo pod dažďom.*

*No čo z lásky zasial som,
vyklíčilo zase,
a neskôr dozrelo – a je požehnané!*

Peter Rosegger

Aby človek mohol písať príbehy o zvieratách, musí byť preniknutý úprimným a skutočným citom pre živé tvorstvo. O mne to možno zaiste tvrdiť, ale: pekné verše Petra Roseggera mi nenapadli preto, lebo sa táto kniha zrodila z mojej lásky k žijúcim *zvieratám*, ale zo zlosti na *knihy*, v ktorých sa rozpráva o zvieratách. Musím sa priznať: ak som vo svojom živote niečo urobil v zlosti, tak to bolo zapisovanie takýchto príbehov o zvieratách.

Zlosť na čo? No na všetky tie neuveriteľné zlé, lživé príbehy o zvieratách, ktoré dnes ponúkajú všetky kníhkupectvá; zlosť na všetkých tých pisárikov, ktorí predstierajú, že rozprávajú o zvieratách, ale vôbec ich nepoznajú. Kto dopustí, aby včela roztvorila papuľu a kričala, kto dopustí, aby sa šťuky v boji navzájom zdrapili za krk – ten dokazuje, že nemá ani najmenšej potuchy, ako vyzerá ono zviera, o ktorom píše údaj-

ne na základe vlastných pozorovaní a lásky. Ak by niekoľko informácií príslušných spolkov chovateľov zvierat postačilo na napísanie knihy, boli by ľudia ako napríklad Heck starší, Bengt Berg, Paul Eipper, Ernest Seton Thompson alebo Wäscha Kwonesin blázni, keďže celý svoj život zasvätili práve skúmaniu zvierat. Nemožno ani len odhadnúť, koľko omylov sa takýmito nezodpovedne napísanými príbehmi o zvieratách dostalo medzi čitateľov, a to hlavne medzi mládež, ktorá sa o túto tému živo zaujíma.

Nik nech nenamieta, že falšovanie je legitímna sloboda umeleckého stvárnenia. Isto, básnikom je povolená, tí smú „štylizovať“ akýkoľvek predmet, teda aj zviera podľa potrieb básnického postupu: vlky a pantery Rudyarda Kiplinga, jeho nenapodobiteľný Rikkitikitavi rozprávajú ako ľudia, včielka Maja Waldemara Bonsela sa vie správať dokonca obradne a zdvorilo ako oni.

Takéto štylizácie sú dovolené len tomu, kto zvieratá skutočne pozná. Ani výtvarný umelec nie je povinný reprodukovať objekt zobrazovania s vedeckou presnosťou. Ale trikrát beda mu, ak to *nevie* a štylizáciu používa len na to, aby zakryl túto neschopnosť.

Som prírodovedec, nie umelec. Preto si nedovolím nijakú slobodu a „štylizáciu“. A, mimochodom, si tiež myslím, že takúto slobodu ani netreba, že oveľa viac stačí pridržiavať sa aj tu faktov tak, ako v prísne vedeckých prácach, ak chceme čitateľovi odkryť krásu zvieratá. Lebo pravdy organickej prírody sú láskavej a úctyhodnej krásy a sú tým krajšie, čím hlbšie prenikáme do ich jednotlivostí a osobitostí. Je nezmyselné

myslieť si, že vecnosť výskumu, poznanie, znalosť prirodzených súvislostí znižujú radosť z nádhery prírody. Naopak: človeka o to hlbšie a trvácnejšie dojíma živá, skutočná príroda, čím viac o nej vie. Neexistuje žiadny dobrý a úspešný biológ, ktorého by k životnému povolaniu nebola priviedla vnútorná krása živého tvorstva a ktorému by poznanie nadobudnuté v tomto povolaní neprehlbilo zas radosť z prírody a práce. Ešte viac ako v iných odvetviach náuky o živote to platí pre oblasť skúmania, ktorej som sa venoval po celý svoj život, a to výskumu *správania* zvierat. Taký výskum si vyžaduje bezprostrednú dôveru k živému zvieraťu, ako aj nadľudskú trpezlivosť pozorovateľa. Len teoretický záujem o zviera nestačí, ak chcem pri výskume vytrvať, musí tu byť láska, ktorá práve v správaní človeka a zvierat umožňuje vnímať príbuznosť, ktorú doteraz len tušila.

Smiem dúfať, že táto knižka nakoniec predsa len bude požehnaná; aj keď som ju, ako som priznal, napísal v zlosti, predsa len však táto zlosť plynie z mojej lásky!

Konrad Lorenz
Altenberg, leto 1949

PATÁLIE SO ZVIERATAMI

Prečo rozprávam najprv o tienistých stránkach spolunajívania so zvieratami? Preto, lebo miera ochoty znášať tieto tienisté stránky, prinášať obeť je tiež mierou lásky k zvieratám. Nesmrteľná vďaka mojim trpezlivým rodičom, ktorí len hlavou krútili alebo zhovievavo vzdychali, keď som ako žiak či mladý študent znovu privliekol domov nového a s veľkou pravdepodobnosťou škodu páchajúceho budúceho člena našej rodiny. A čo všetko musela za tie roky strpieť moja žena! Veď kto by mohol od svojej manželky očakávať, že znesie, aby po byte voľne pobehoval krotký potkan, z plachiet vyhrýzal milé malé kotúčky, aby si nimi vystlal svoje hniezdo? Že kakadu poobhrýza z bielizne, ktorú dala sušiť do záhrady, všetky gombíky? Že krotká hus divá nocuje v spálni, z ktorej ráno vylieta von oknom? (Husi divé *nie* sú čistotné!) Alebo: čo by povedala iná žena, keby zistila, že tie krásne modré bodky, ktorými vyzdobili spevavé vtáky po požití plodov bazy čiernej všetok nábytok a závesy, sa nedajú absolútne *ničím* vyprať? Čo by povedala, keby... a tak ďalej vyše dvadsať strán!

Niekoľto sa opýta: Naozaj je to všetko bezpodmienečne nutné? Mojou odpoveďou bude hlasné a zreteľné áno. Určite možno zvieratá držať aj v klietkach, čo sa hodia do salónov, avšak *spoznávať* vyššie vyvinuté a duševne čulé zvieratá možno len vtedy, keď sa smú voľne pohybovať. Aká úbohá, áno, vnútorne zmrzačená je taká poloopica, opica alebo väčší papagáj, ktorí obývajú

klietku, a ako neuveriteľne čulé, zábavné a zaujímavé je to isté zviera na úplnej slobode! No potom sa treba pripraviť na škody a patálie. Držať vyššie zvieratá na neobmedzenej slobode bolo už z čisto metodicko-vedeckých dôvodov odjakživa mojou špecialitou. Aj veľmi zásadnú časť svojich výskumov som robil na krotkých, voľne žijúcich zvieratách. Mreže klietky mali v Altenbergu opačnú rolu ako inokedy: mali zabrániť, aby zvieratá vošli do domu alebo do predzáhradky. Tiež im bolo čo najprísnejšie „zakázané“ zdržiavať sa vnútri drôtených mreží, ktoré obkolesovali utešené hriadky s kvetmi. Ale tak ako malé deti priťahovalo priam magicky aj takéto múdre zvieratá všetko zakázané. Okrem toho si rozkošne prítulné husi divé vyžadovali ľudskú spoločnosť. Tak sa podchvíľou dialo, že sme sa nestihli ani len spamätať a dvadsať alebo tridsať husí divých sa páslo na kvetinových hriadkach, alebo, ešte horšie, vpadlo na verandu s hlasitým gagotom. Je nesmierne ťažké udržať vtáka, ktorý vie lietať, no nebojí sa ľudí, na jednom mieste. Nepomôže divoko vykrikovať, ani prudko mávať rukami. Ako jediný a účinný prostriedok na odstrašenie ostáva obrovský ostročervený záhradný slnečník. Moja žena ako rytier s vytasenou kopijou vyskočila s poskladaným slnečníkom pod pazuchou proti husiam, keď sa práve zase chystali spásať čerstvo vysadené kvety, vydala bojový pokrik a razom roztvorila slnečník. To bolo priveľa aj na samotné husi a s hlasným sipotom vzlietli do vzduchu. Môj otec, žiaľ, všetky výchovné opatrenia týkajúce sa husí rozsiahle ničil. Starý pán veľmi miloval husi divé, zvlášť pre rytiersko-odvážne správanie sa gunára; a tak sa

nedal odradiť, aby nepozval husi denne na olovrant na verande. Pretože videl v tej dobe už dosť zle, a *rukolapné* následky takejto jednej husacej návštevy si všimol len vtedy, keď do nich bezprostredne stúpil. Keď som jedného dňa v čase olovrantu zašiel do záhrady, čudoval som sa, že tam nie sú takmer žiadne husi. Tušiac niečo nedobré, vběhol som do otcovej pracovne a videl tam nasledujúcu scénu: Na nádherom perzskom koberci postávalo dvadsaťštyri husí okolo staručkého pána, ktorý pri písacom stole popíjal čaj, pokojne čítal noviny a husiam podával jeden krajec chleba za druhým. Boli v neznámej izbe trochu nervózne, čo sa nepríjemne prejavilo na činnosti ich čriev. Lebo tak, ako aj iné zvieratá, ktoré musia stráviť množstvo rastlinných vlákien, majú aj husi veľmi vyvinuté slepé črevo, v ktorom sa baktérie rozkladajúce buničinu zmenia na celulózu, aby ju telo mohlo zužitkovať. Spravidla sa na okolo šesť až osem normálnych vyprázdnení čriev raz vylúči obsah slepého čreva, ktorý má jedinečne prenikavý pach a tmavozelenú, veľmi výraznú farbu. Ak je hus divá vystrašená alebo nervózna, tak vychádza zo slepého čreva von jeden kúsok po druhom. Od tejto husej návštevy uplynulo viac než jedenásť rokov; tmavozelené krúžky na koberci sa medzitým zmenili na svetlozelené.

Zvieratá tak žili síce v úplnej slobode, ale napriek tomu sa cítili v našom domove dôverne. Vždy chceli ísť len *k* nám, nikdy nie *od* nás. Inde kričali: „Vták ušiel z klietky, rýchlo zatvorte okná“, a u nás: „Preboha živého, zatvorte okná, kakadu (krkavec, mačiak mona, opička kapucínka) chce ísť dnu“! Najkrajšie využitie

„obráteného vplyvu mreží“ objavila moja manželka, keď bolo naše najstaršie dieťa ešte veľmi malé. Mali sme práve v tej dobe niekoľko veľkých a obranyschopných zvierat, krkavce čierne, dva veľké kakadu žltochocholaté, dva mačiakky mony a jednu opičku kapucínku, ktoré naozaj nemohli, predovšetkým krkavce, ostať osamote s malým dieťaťom. Moja žena tak raz-dva postavila v záhrade veľkú klietku a do nej vložila – detskú ohrádku!

Schopnosť a sklon páchať škody sú u vyššie vyvinutých zvierat žiaľ v priamom vzťahu k ich duševnej vyspelosti. Preto nemožno predovšetkým opice nechať pobežovať voľne bez dozoru. Je to však možné pri poloopiciach, najmä pri rozkošnom mačiakovi mone, ktorý bol u nás doma toľké roky milým a veselým spoločníkom, lebo u nich sa ešte nevyvinul žiadny vecný skúmateľský záujem o predmety bytového zariadenia. Naproti tomu skutočné opice, a síce už opice širokonosé, ktoré v fylogenetickom vývoji stoja nižšie, sa veľmi živo zaujímajú o každý nový predmet a „experimentujú“ s ním. Z hľadiska psychológie zvierat to môže byť zaujímavé, no pre domácnosť z finančného hľadiska trvalo neúnosné. Na ukážku len jeden príklad.

Ako mladý študent som mal vo viedenskom mestskom byte mojich rodičov prenádhernú, veľkú opičku kapucínku (*Cebus Fatuellus*), samičku, ktorá sa volala Gloria. Bývala vo veľmi priestrannej klietke v mojej spálni a študovni zároveň. Ak som bol doma a mohol som na ňu dohliadať, mohla voľne pohybovať po izbe; ak som musel odísť, zatvoril som ju do klietky, v ktorej sa nesmierne nudila a robila všetko preto,

aby sa z nej čo najskôr dostala. Keď som sa jedného večera po dlhšej neprítomnosti vrátil domov a otočil gombíkom na elektrickom vypínači, ostala všade tma ako predtým; no Gloriain spevavý chichot, ktorý nevychádzal z klietky, ale znel z garniže, nedovolil čo i len zapochybovať o príčine a pôvodcovi poruchy prúdu. Keď som sa vrátil späť s horiacou sviečkou, naskytol sa mojím užasnutým očiam nasledovný výjav: Gloria stiahla ťažkú bronzovú stolnú lampu nadol a ťahala ju krížom cez izbu (pritom nanešťastie nevytiahla zástrčku zo steny) a vyterigala ju na najvyššie akvárium, na nádrž s morskou vodou a ako baranidlom ňou prerazila hrubú sklenú tabuľu tak, že lampa sa ponořila do vody. Preto teda ten skrat! Nato, alebo už aj predtým, odomkla Gloria zámku na mojej knižnici, ktorá sa dá otvoriť inak len veľmi ťažko, čo je pri tom, aký je kľúčik maličký, úctyhodný výkon, vybrala si Strümpelovu „Učebnicu vnútorného lekárstva“, zväzok druhý a štvrtý, doniesla si ich na stojan s akváriom a obe rozdriapala na maličké kúsky, ktoré potom bezo zvyšku napchala do nádrže. Na zemi ležali len prázdne väzby, žiadne kúsky papiera. V nádrži smútili sasanky morské s prísavkami plnými papiera...

To najzaujímavejšie na tomto prípade bola prísna vecnosť tejto „experimentálnej hry“: Opica sa musela svojou úlohou zaoberať značný čas; už len čisto fyzicky bola táto vykonaná úloha pre také malé zviera pozoruhodná. Ibaže trochu pridrahá!

Čo je pozitívne na týchto nikdy sa nekončiacich a veľmi nákladných patáliách s voľne žijúcimi členmi domácnosti zo zvieracej ríše?

Nehovoriac o metodických dôvodoch, ktoré pre isté výskumy a pokusy z hľadiska zoopsychológie nutne vyžadujú duševne zdravé, škodlivými účinkami zajatia nepoznačené zviera, voľne žijúce zviera, ktoré by mohlo odísť, a predsa ostane, a to z oddanosti ku mne, má nevysloviteľný pôvab. Keď počujem na prechádzke po dunajských lužných lesoch hlboké volanie krkavca a keď veľký vták hore na oblohe poskladá svoje krídla, keď začuje moju odpoveď a strmhlav sa vrhne nadol, potom šumiac krátko zabrzdí a bezťažovo jemne pristane na mojom pleci, sú tým všetky tie dodriapané knihy a vyžraté kačacie vajíčka, ktoré má krkavec na svedomí, odčinené. Čaro tohto zážitku nezmizne ani potom, keď sa stane každodenným. Wotanov vták sa pre mňa stal takým samozrejmým členom domácnosti, ako pre niekoho iného pes či mačka. Lebo zviera, s ktorým sme si dôverne blízki, nedáva len to, čo platí v danom okamžiku bytia, ale aj to, čo vyvoláva v spomienkach. V jeden z tých pochmúrnych predjarných dní som tak raz išiel dole k Dunaju. Nad studenou úzkou tmavou stuhou prúdu rieky tiahli hlaholky obyčajné, potápače malé, prostredné a veľké, kde-tu hus siatinná a medzi nimi, ako by to tak muselo byť, krdeľ husí divých. Vidím, že husi, ktorá letela na ľavom ramene trojuholníkového šíku ako druhá, chýba ručná letka. A pri tomto pohľade sa mi zrazu sprítomnilo všetko, čo o tejto jednej husi a jej zlomenej letke viem, čo sa stalo, že si ju zlomila. Lebo, samozrejme, to tiahnu *moje* husi divé, lebo v čase odletu niet na Dunaji žiadnych iných.

Tak teda druhá hus v ľavom krídle trojuholníka je gunár Martin. Kedy sa zasnúbil s mojou krotkou iz-

bovou husou Martinou a bol po nej pokrstený (predtým bol iba číslo, lebo len husi, ktoré som vychoval ja sám, dostali mená). U husí divých sprevádza mladý snúbenec svoju snúbenicu doslovne na každom kroku. Ale keďže bola Martina úplne slobodná a nebála sa pohybovať po všetkých miestnostiach nášho domu bez toho, aby sa nejako trápila svojím na slobode odrasteným snúbencom, musel sa preto aj on odvážiť do jemu úplne neznámych priestorov. Ak človek vie, aké zábrany má hus divá ako vták voľných plôch, kým sa odváža čo i len medzi krovie a pod stromy, pripadal nám Martin ako malý hrdina, keď nasledoval svoju zbožňovanú s vysoko natiahnutým krkom cez bránu domu do chodby a potom ešte hore po schodoch do spálne. Vidím ho, ako stojí v strede izby, priamo vztýčený, s perím hladko pritisnutým, so zobákom otvoreným, chvejúc sa vnútorným napätím a predsa len hlasno sipiac vyzýva veľkého neznámeho do boja. Vtom zrazu za ním s hlasným rachotom zapadli dvere. No a čakať aj od husacieho hrdinu, že ostane nezlomne stáť, sa nedá. Vzlietol rovno ako svieca do skleneného lustra. Ten prišiel o zopár prívěskov. Rytier Martin však o časť letky.

Toto teda viem o chýbajúcej letke husi, ktorá letí ako druhá v ľavom šíku, ale viem niečo viac, niečo potešujúce. Viem napríklad: keď sa vrátim domov z prechádzky, budú stáť husi na schodoch pred verandou a zdravíť ma vysoko natiahnutými krkami, čo u husí znamená to isté ako u psa vrtenie chvostom.

A kým sa ešte pozerám za husami, ako letia nízko ponad vodu, zmiznú v ďalšej zatačke prúdu rieky,

zmocňuje sa ma údiv nad niečím dôverne známym, čo je aktom zrodu filozofie. Čudujem sa, že bolo možné byť v takom blízkom vzťahu s voľne žijúcim vtákom a vnímam túto skutočnosť ako niečo zvláštne oblažujúce, asi ako niečo, čím sa aspoň trochu odčiniť vyhnutie z raja.

Krkavce sú fuč, husi divé odleteli z ostreľovaného Kráľovca bohviekam. Zo všetkých mojich voľne lietajúcich vtákov ostali len kavky obyčajné. Boli prvé zo všetkých vtákov, ktoré som v Altenbergu usídlil. Títo spoločníci, akoby sa ich čas nedotkol, ešte vždy obletávajú vysoké štíty domov, a ich jasné volanie, ktorého významu rozumiem celkom presne, sa cez vykurovaciu šachtu ozýva do mojej pracovne. A ešte vždy každoročne upchávajú svojimi hniezdami komín, stále sú patálie so škodami, ktoré napáchajú susedom na čerešniach.

Pochopí človek, že nielen vedecké výsledky odčinia všetky tie patálie a náklady, ale že je toho oveľa, oveľa viac?